

Şedaraban
makamı
seyrî
örneği

Şedaraban makamının seyrine tiz durak nevâ perdesi civarından başlanır. Bu perdenin iki tarafında ve genişlemiş bölgede gezinilip nevâda zirgüleli hicaz çeşnisiyle yarım karar yapılır. Daha önce veya sonra diğer asma kararlar ve çeşni değişiklikleri gösterilip sonunda yegâh perdesinde yedene zirgüleli olan hümâyûn dizisiyle tam karar yapılır. Ayrıca yegâhta ana dizi olan tam zirgüleli hicaz dizisiyle de karar edilebilir.

II. Gazi Giray Han'ın devr-i kebîr usulünde peşrevi ve saz semâisi; Tanbûrî Cemil Bey'in fahte usulünde peşrevi ve saz semâisi; Hacı Sâdullah Ağâ'nın, "Ne dem ki sinesi o gül-ruhun küşâde olur" mısraıyla başlayan zencir, Tanbûrî İzak'ın, "Ey safâyı ârızından çeşme-i hurşid-i âb" mısraıyla başlayan hafif usulündeki besteleri; yine Hacı Sâdullah Ağâ'nın, "Nedir murâd-ı dil kûy-i yâri biz biliriz" mısraıyla başlayan ağır semâisi; Sultan III. Selim'in, "Gönlüm bir gonca-i nâzik-tene düştü", Tanbûrî İzak'ın, "Pîr olmada gerçi gönül ammâ civân ister" mısraıyla başlayan yürük semâileri; Şâkir Ağâ'nın ağır aksak usulünde, "İhtirâ-ı hazret-i şâh-ı cihandır bu binâ", Şemseddin Ziyâ Bey'in sengin semâi usulünde, "Ey gonca açıl zevkini sür fasl-ı bahârın" mısraıyla başlayan (bazı repertuvarlarda sûzîdil olarak kayıtlıdır) şarkıları; Ali Rıza Şengel'in, "Nebîler serveri fahrûl-verânın ümmetiyiz biz" mısraıyla başlayan tevşîhi ile "Mest ü hayrânım zâr ü giryânım" mısraıyla başlayan ilâhisi bu makamın örnekleri arasındadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Abdûlbâki Nâsir Dede, *Tedkik u Tahkik* (nşr. Yalçın Tura), İstanbul 2006, s. 49; Hâşim Bey, *Musikî Mecmuası*, İstanbul 1280, s. 43; Tanbûrî Cemil Bey, *Rehber-i Mûsikî*, İstanbul 1321, s. 101; Suphi Ezgi, *Nazarî-Amelî Türk Musikîsi*, İstanbul 1933-48, I, 248; IV, 268; Rauf Yekta, *Türk Musikîsi*, s. 82; Hüseyin Sâdeddin Arel, *Türk Musikîsi Nazariyatı Dersleri* (haz. Onur Akdoğan), Ankara 1991, s. 317, 349; İsmail Hakkı Özkan, *Türk Musikîsi Nazariyatı ve Usûlleri Kudüm Velveleri*, İstanbul 2006, s. 276-281.

İSMAİL HAKKI ÖZKAN

ŞEDDÂD b. EVS

(شَدَاد بن أَوْس)

Ebû Ya'îlâ (Ebû Abdîrrahmân)
Şeddâd b. Evs
b. Sâbit el-Ensârî
(ö. 58/678)

Sahâbî.

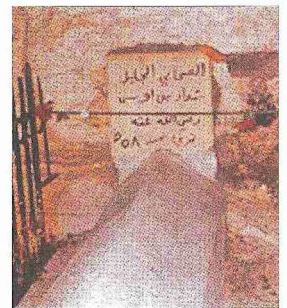
Yetmiş beş yaşında vefat ettiğine göre (İbn Sa'd, VII, 401) milâdî 603'te doğmuş olmalıdır. Şair sahâbî Hassân b. Sâbit'in kardeşi Evs b. Sâbit'in oğludur. Evs b. Sâbit Akabe biatında bulunmuş, Bedir Gazvesi'ne katılmış, Uhud Gazvesi'nde şehid olmuştur. Evs'in Mekke'nin fethinden önce veya sonra yahut Hz. Osman'ın hilâfeti sırasında öldüğü de zikredilmiştir. Annesi Sırma (Sureyme), Resûl-i Ekrem ile aralarında soy yakınlığı bulunan Neccâr oğulları kabilesinden Adî b. Neccâr'ın neslindedir. Şeddâd b. Evs'in Bedir Gazvesi'ne iştirak ettiğine dair rivayet doğru değilse de Uhud, Hendek gazvelerine ve diğer savaşlara katıldığı bilinmektedir.

Hiz. Peygamber'in vefatının yaklaştığını anlayan Şeddâd'ın, "Artık yeryüzü bana dar gelmeye başladı ey Allah'ın resulü!" diyerek üzüntüsünü dile getirince Resûl-i Ekrem'in, "Haberin olsun, Şam ve Beytül-makdis fethedilecek; inşallah sen ve senden sonra evlâdın oraların yöneticileri olursunuz" dediği rivayet edilmektedir (Taberânî, VII, 289). Hiz. Ömer'in Humus valisi tayin ettiği Şeddâd, Hiz. Osman'ın katli dolayısıyla idarî işleri bıraktı, toplum hayatından uzaklaşarak kendini ibadete verdi ve Dimâşk'ta bir ev yaptırdı. Muâviye b. Ebû Süfyan döneminde Dimâşk kadısı oldu (İbn Sa'd, VII, 401). Şeddâd b. Evs 58 (678) yılında Filistin'de vefat etti. Bu tarih 41 (661) ve 64 (683-84) olarak da kaydedilmiştir. Kabri Kudüs'te Mescid-i Aksâ yakınında pek çok sahâbînin bulunduğu kabristandadır. Şeddâd'ın Ya'îlâ, Muhammed,

Abdülvehhâb ve Münzir adlı dört oğlu ile Hazrec adında bir kızı olmuştur.

Şeddâd b. Evs'ten rivayette bulunan birçok râvî arasında oğulları Ya'îlâ ve Muhammed ile Ebû İdrîs el-Havlânî, Ebû'l-Eş'as es-San'ânî, Abdurrahman b. Ganm, Cübeyr b. Nüfeyr, Beşîr b. Kâ'b el-Adevî, Hâlid b. Ma'dân, Mahmûd b. Rebî', Mahmûd b. Lebîd ve Damre b. Habîb sayılır. Talebesi Hâlid b. Ma'dân'ın, "Dimâşk'ta Resûlullah'ın ashabından Ubâde b. Sâmî ile Şeddâd b. Evs'ten daha güvenilir, daha fakih ve daha güzel ahlâklı bir kimse kalmadı" dediği nakledilmiştir. Dimâşk kadısı Ebû'd-Derdâ her ümmetin bir fakih bulunduğunu, bu ümmetin fakihinin Şeddâd b. Evs olduğunu söylemiş, Ubâde b. Sâmî (veya Ebû'd-Derdâ), Şeddâd b. Evs'in hem ilim hem de hilim verilen kimselerden olduğunu belirtmiştir. Şeddâd'ın talebesi Esed b. Vedâa, zâhid bir insan olan hocasının yatağına yattıktan sonra sağa sola dönüp durduğunu, "Allahım! Cehennem azabını düşünmek uykumu kaçırdı" diyerek yatağından kalktığını ve sabaha kadar namaz kıldığını zikretmiştir. Bakî b. Mahled'in *el-Müsne'd*'inde Şeddâd b. Evs'in rivayetlerinden mükerrerleriyle birlikte elli hadisin bulunduğu belirtilmektedir (Zehebî, *A'âmû'n-nübe-lâ*, II, 467). Onun rivayetleri *Kütüb-i Sitt*'te de yer almış olup Benî İsrâîl'e dair rivayetleriyle bilinen tâbiîn âlimi Kâ'b el-Ahbâr'dan rivayetleri vardır.

Şeddâd, Resûl-i Ekrem'in bir çift ayak kabısını saklamış, daha sonra bu ayakkabı oğlu Muhammed'e intikal etmiş, Muhammed de kız kardeşi Hazrec'in isteği üzerine bir tekini ona vermiştir. Abbâsî Halifesi Mehdi-Billâh, Kudüs'e geldiğinde bu ayakkabıdan haberdar olmuş, Hazrec'in çocuklarındaki ayakkabının tekini satın alarak onların her birine 1000 dinar ve birer arazi vermiş, oldukça yaşlı ve hasta olan Muhammed'deki diğer tekini de almak istemiş, fakat onun ağlayarak vermek istemediğini görünce bundan vazgeçmiştir (a.g.e., II, 463).

Şeddâd
b. Evs'in
kabri

BİBLİYOGRAFYA :

Müsned, IV, 122-126; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VII, 401; Buhârî, *et-Târîhu'l-kebir*, IV, 224; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* (nşr. Hamdî Abdülmecid es-Selefi), Beyrut 1405/1985, VII, 273-297; İbn Abdülber, *el-İstî'âb*, II, 135; İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, XXII, 403-418; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, II, 507-508; Mizî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XII, 389-391; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, II, 460-467; a.mlf., *Târîhu'l-İslâm*: 'Ahdü Mu'âviye, s. 235-237; Safedî, *el-Vâfi*, XVI, 123-124; İbn Hacer, *el-İşâbe*, II, 139-140; a.mlf., *Tehzîbü'l-t-Tehzîb*, IV, 315.

ZEKERİYA GÜLER

ŞEDDÂDÎLER

(الشَدَادِيُون)

951-1175 yılları arasında
Arrân ve Doğu Anadolu'nun
bazı şehirlerinde hüküm süren
bir İslâm hânedanı.

Abbâsîler'in zayıflamasından sonra ortaya çıkan mahallî hânedanlardan biri olup bilinen ilk atası Muhammed b. Şeddâd b. Kurtuk'tur. Münecimbaşı'nın Şeddâdîler döneminde yazılan, ancak günümüze ulaşmayan *Târîh-i Bâbü'l-ebvâb* adlı eserden yaptığı nakillere bakılarak hânedanın Kürt asıllı olduğu söylenebilir. Fakat İbnü'l-Esir'in hânedan mensupları için Revvâdî nisbesini kullanması bu konuda şüphe uyandırmaktadır. Zira merkezi Tebriz olmak üzere İran'da hüküm süren Revvâdîler aslen Yemenli Arap kabilelerindenir. Bu durumda Şeddâdîler'in Dvin (Duvîn, Duveyn) yöresine geldikten sonra yaptıkları evlilikler sonucu Kürtleştikleri ileri sürülebilir. Bunun yanında Deylemce ve Ermenice isimler kullanmaları meseleyi daha karmaşık duruma getirmektedir (*EP*² [İng.], IX, 169).

IV. (X.) yüzyılda Azerbaycan'ı yöneten Müsâfirîler'in 337'de (948) Rey önlerinde Büveyhîler'e mağlûp olmaları, Azerbaycan'ın çeşitli bölgelerini Müsâfirîler adına idare eden mahallî yöneticilerin bağımsız hareket etmesine yol açtı. Muhammed b. Şeddâd bu durumdan yararlanarak Dvin'i ele geçirdi ve Şeddâdîler hânedanını kurdu (951). Müsâfirî Hükümdarı Merzûbân'ın oğlu İbrâhim'in ülkesini toparlama gayretleri sonuçsuz kaldı. Onun Dvin'e gönderdiği, Ermeni ve Lezgi gibi gayri müslim unsurlardan oluşan orduyu Muhammed b. Şeddâd geri püskürttü. Muhammed, Lezgiler'in tehditlerine karşı Dvin civarında bir kale inşa ettirip ailesini oraya nakletti. Erdebil'de durumu haber alan İbrâhim b. Merzûbân Deylemli, Kürt ve Ermeniler'den meydana gelen yeni bir orduyu Dvin'e sev-

ketti. Muhammed bu kuvvetleri de püskürtmeyi başardı. Ancak kaledeki Deylemli garnizonunun ihaneti yüzünden Van yöresinde hüküm süren Ermeni Vaspurakan prensine iltica etmek zorunda kaldı. Bu sırada Kafkasya'da yeniden denetimi sağlamak üzere baskılarını iyice arttıran Bizans imparatoru nezdinde Dvin'i geri alabilmek için bazı teşebbüslerde bulunduğu da bir sonuç alamadı ve 344 (955) yılında vefat etti.

Muhammed b. Şeddâd'ın üç oğlundan en büyüğü olan Ebû'l-Hasan Ali el-Leşkerî, Parisos hâkimi Ermeni Grigor'un hizmetine girip karşılığında Sotk ve Berd-Şemîrâm'ı aldı. İkinci oğlu Fazl (Fazlûn), Hamdânîler'in Âmid valisi Necâ'nın hizmetine girdi. Valinin öldürülmesiyle kardeşlerinin yanına dönen Fazl hristiyanlara hizmet etmek istemediği için onlardan ayrıldı; daha sonra İbrâhim b. Merzûbân'ın Gence valisi Ali et-Tazî'nin yanına gitti ve Gence'ye yönelik saldırıların püskürtülmesinde önemli rol oynadı. Bu olayın ardından kardeşi Ali el-Leşkerî'nin yardımıyla valiyi bertaraf edip Gence'yi ele geçirdi (360/971). İbrâhim b. Merzûbân, ertesi yıl Gence'yi geri alma girişimi başarısızlıkla sonuçlanınca Şeddâdîler'i tanımak zorunda kaldı. Müsâfirîler'in güç kaybetmesinden yararlanan Ali el-Leşkerî topraklarını kuzeybatıda Şemkûr'dan doğuda Berdea'ya kadar genişletti. 368'de (978) vefat eden Ali el-Leşkerî, Fazl'ı vâliya tayin etmesine rağmen yerine ordunun ve halkın desteğini kazanan diğer kardeşi Merzûbân geçti. Merzûbân'ın 372'de (982-83), Şirvanşah'a yenilip Berdea'ya kaybetmesi itibarının sarsılmasına sebep oldu. Bazı söyleniler iki kardeşin arasının açılmasına yol açtı. Fazl bir av sırasında Merzûbân'ı bizzat öldürerek yönetimi ele geçirdi (375/985), ardından Berdea ve Beylekân'ı geri aldı. Daha sonra Gürcü toprakları üzerine yürüdü, ancak yenilgiye uğradı (989). Fazl, Kaketi ve Heret'i istilâ edince Gürcü Kralı III. Bagrat, Ani Ermeni prensi Gagik ile birlikte Şemkûr'u kuşatıp onu barışa zorladı. 1003 yılında Parisos Prensi Grigor'un ölümünün ardından yerine geçen oğlu Filip'i davet ederek zincire vurduran Fazl, Şaşvaş ve Sotk'u topraklarına kattı. 413'te (1022) Ermeniler'den aldığı Dvin'in idaresini oğlu Ebû'l-Esvâr Şâvur'a (Şâver) verdi. Ardından Şemkûr'un batısındaki Siyâvurdiye topraklarını zaptetti ve tekrar Şemkûr'u kuşatan Gürcü Kralı Giorgi'yi yenilgiye uğrattı (1026). Ertesi yıl hâkimiyet alanını Azerbaycan'a doğru genişletmek amacıyla Aras nehri üzerinde bir köprü

yaptırdı. Gürcistan'a düzenlediği bir seferden dönerken Gürcü kralı ile müttefiklerinin baskınına uğrayan Fazl aldığı bütün ganimetlerin yanı sıra 10.000 askeri kaybetmişti (1030). Aynı yıl oğlu Askereveyh (Askerûye) Beylekân'da isyan etti. Gence'ye yürümeye hazırlanan Askereveyh'e karşı diğer oğlu Mûsâ'yı gönderdi. Mûsâ, Rus kuvvetlerinin yardımıyla Beylekân'ı alıp kardeşini öldürdü. Fazl 1 Zilhicce 422 (19 Kasım 1031) tarihinde vefat edince yerine oğlu Ebû'l-Fazl Mûsâ geçti; ancak 1034 yılında oğlu Ebû'l-Hasan II. Ali el-Leşkerî tarafından bir suikast neticesinde öldürüldü.

II. Ali el-Leşkerî dönemiyle ilgili fazla bilgi bulunmamaktadır. Gence'deki sarayında himayesinde bulunan İranlı şair Katrân-ı Tebrizî'nin kendisi için kaleme aldığı şiirlerde onun müttefik Gürcü ve Ermeni ordularına karşı kazandığı bir zaferden söz edilmektedir. Orta Asya'dan batıya doğru olan göçler sebebiyle bölgede asayişin bozulduğu bu dönemde Revvâdî Emîri Vehsûdân'ın hizmetindeki Oğuzlar, Şeddâdî topraklarına akınlar düzenledi. II. Ali el-Leşkerî, Vehsûdân'la iyi ilişkiler kurarak gelecek tehlikelere karşı tedbir almak istedi. Bu çerçevede Tiflis valisine Gürcüler ile mücadelesinde destek vererek cepheyi genişletti. Fakat sonraki dönemde Ermeniler'e karşı yürüttüğü siyasetin bir neticesi olarak Bizans'ın, diğer taraftan da Oğuzlar'ın baskısına mâruz kaldı. Selçuklu Devleti kurulunca Selçuklular'ın hedefi duruma geldi. Gence 438 (1046-47) yılında Kutalmış tarafından kuşatıldıysa da Bizans ordusunun yaklaşması yüzünden kuşatma kaldırıldı. Bizans imparatorunu bir kurtarıcı gibi karşılayan II. Ali el-Leşkerî, Bizans'a tâbi olup oğlu Erdeşir'i imparatora rehine olarak verdi. Buna rağmen Bizans ve Selçuklular karşısında kendini güvende görmediğinden ölünceye kadar (441/1049-50) ülkesinde sık sık yer değiştirerek yaşamak zorunda kaldı. Yerine geçen küçük oğlu Ebû Mansûr Enûşirvân, Bizans'ın Arrân üzerindeki baskılarını azaltmak düşüncesiyle bazı sınır kalelerini Gürcü yönetimine devretmeyi kararlaştırdı. Ancak bu durum tahttan indirilmesine ve yerine Fazl'ın oğlu Ebû'l-Esvâr Şâvur'un geçirilmesine yol açtı. İdarî tecrübeye sahip Ebû'l-Esvâr, Ermeni prensinin kız kardeşiyle evli olmasına rağmen Ermeniler ondan çekiniyordu. Müslümanlar arasında da örnek bir mücahid olarak tanınıyordu. Ebû'l-Esvâr, Bizans'a tâbi olması sebebiyle İmparator IX. Konstantinos Monomakhos'un Ani bölgesine düzenlediği sefere destek verdi ve bu durumdan faydalanarak bazı toprakları ele